

INTERNETUL, CA „MOTOR AL SCHIMBĂRILOR”, ÎN VIZORUL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

CZU: 004.738.5(091)+316.772:004

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.22.3-66.14>Membru corespondent al AȘM **Victor MORARU**¹E-mail: prof.moraru@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0322-6086

Doctorand **Ionel PINTILII**²E-mail: ionelpintilii@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-4126-629X

¹Academia de Științe a Moldovei²Universitatea de Stat din Moldova

THE INTERNET, AS AN “ENGINE OF CHANGES”, IN THE VIEW OF SCIENTIFIC RESEARCH

Summary. The astonishing rise of information technology over the past decades and the spectacular rise of the Internet have generated a veritable avalanche of academic studies. The purpose of the article is to present an overview of the investigations dedicated to the Internet phenomenon. Developing the acceptance of the Internet as an “engine of change”, the researchers show many aspects of the massive changes produced by the evolution of the Internet (sociology of the Internet, the influence of the Internet on the development of society, the new economy, the cybersphere opportunities, cultural, social and political aspects of the Internet). The article refers to several relevant studies in the field, examines the main directions of academic research related to computer-mediated communication, highlights the contribution in clarifying the particularities of the phenomenon that belongs to various authors, reveals how the characteristics and social impact of the Internet were analyzed and argued.

Keywords: Internet, globalization, global communication, information society, information technologies, social impact of the Internet.

Rezumat. Ascensiunea uluitoare a tehnologiilor informaționale pe parcursul ultimelor decenii și afirmarea spectaculoasă a Internetului au generat o adevărată avalanșă de studii în mediul academic. Scopul articolului rezidă în prezentarea unei panorame a investigațiilor consacrate fenomenului Internet. Dezvoltând accepția Internetului drept „motor al schimbărilor”, cercetătorii au prezentat în studiile lor multiplele aspecte ale schimbărilor masive produse de evoluția Internetului (sociologia Internetului, influența internetului asupra dezvoltării societății, noua economie, oportunitățile cybersferei, audiența Internetului și alte aspecte ale numeroaselor sale ramificații culturale, sociale și politice). Articolul face referință la un șir de studii în domeniu, examinează principalele direcții ale cercetării academice legate de comunicarea mediată prin computer, evidențiază contribuția în clarificarea particularităților comunicării în spațiul virtual ce le revine diverșilor autori dezvăluie modul în care caracteristicile și impactul social al Internetului au fost analizate și argumentate.

Cuvinte-cheie: Internet, globalizare, comunicare globală, societatea informațională, tehnologii informaționale, impactul social al Internetului.

INTRODUCERE

Internetul a apărut cu peste jumătate de secol în urmă, fiind rezultatul cercetărilor desfășurate în cadrul Agenției pentru Proiecte de Cercetare Avansată (*Advanced Research Project Agency* – ARPA) a Departamentului Apărării al SUA. Scopul creării acestei agenții a fost de a oferi o soluție de comunicație în cazul unui conflict major, când principalele moduri de comunicație convențională ar fi fost distruse. Din acest motiv, majoritatea protocoalelor pe care se bazează Internetul, dezvoltate îndeosebi între anii 1967–1972 și realizate în colaborare cu alte centre de cercetare și universitare

americane, sunt fiabile și rezistă cu succes și astăzi, la un nivel al traficului greu de prevăzut la înființare.

De la primul mesaj transmis de ARPANET în 1972 și până în 1980 doar 400 de instituții și circa 10 000 de persoane aveau acces la această rețea de calculatoare descentralizată. În 1989 numărul calculatoarelor conectate la rețea, denumită deja Internet, ajunge la 100 000 și deschide accesul pentru furnizori comerciali, pentru ca în 1992, după ce 1 000 000 de calculatoare au fost conectate, să fie înființat Internet Society pentru gestiunea rețelei. Din acest moment Internetul pătrunde în mai mult de 100 de țări până în 1996, iar toate instituțiile importante ale statului și ale mediului

lui privat și-au realizat, stabilit și promovat legături [1; 2; 3].

Definiția Internetului, potrivit celei utilizate în legislația SUA, statuează că „termenul Internet înseamnă multitudinea de calculatoare și diverse componente telecomunicaționale, inclusiv echipamente și software de operare care, fiind interconectate, constituie rețeaua mondială...” [4]. Această super-rețea mondială unitară de calculatoare și alte aparate cu adrese computerizate, interconectate conform protocoalelor speciale de comunicare, a devenit cel mai mare sistem creat de om, un fenomen care reflectă în plan științific, tehnic și comercial evoluția societății umane la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI.

Extinderea de la ARPANET la WWW (World Wide Web) [5] a determinat ca interacțiunea dintre relațiile sociale și inovația tehnologică să dezvolte noi politici de informare [6]. Respectiv, a fost argumentată multiplu teza potrivit căreia Internetul reprezintă nu doar o simplă rețea de comunicare extrem de rapidă, și nu doar o extinsă și masivă rețea de calculatoare interconectate, ci se constituie într-un „sistem revoluționar care a reinventat modul de a gândi afacerile, educația, administrația și guvernarea” [7, p. 64]. Din impactul major al Internetului cu societatea în care se manifestă s-a născut un nou tip de cultură – Cultura Internetului – denumită de Manuel Castells, un reputat cercetător al domeniului, „the culture of real virtuality” – „cultura virtualității reale” („un sistem în care realitatea însăși (adică existența materială/simbolică a oamenilor) este pe deplin cufundată într-un cadru de imagine virtuală, într-un univers susceptibil de a fi crezut, în care simbolurile nu sunt doar metafore, ci cuprind experiență reală”) [8, p. 386], constituită datorită unui sistem media interconectat, diversificat și omniprezent. Astfel, se construiește modelul teoretic de explicare a societății informaționale și se pune diagnosticul la multe probleme relevante ale societății contemporane.

RECONCEPTUALIZAREA POLITICILOR DE INFORMARE GLOBALE

Dezvoltarea tehnologiilor informațional-comunicaționale, creșterea exponențială a volumului de producere și transmitere a informației, accesibilitatea echipamentelor utilizate, diversificarea conținutului difuzat determină interesul sporit al cercetătorilor pentru problemele evoluției Internetului. La ora actuală se constată o avalanșă a studiilor consacrate fenomenului respectiv și problemelor pe care le generează. Atenția acordată diverselor aspecte ale dezvoltării Internetului, mai ales la hotarul dintre secole și în primele decenii ale secolului al XXI-lea este justificată, fiecare zi

adăugând numărul studiilor științifice în diverse probleme – atât generale, cât și particulare – consacrate acestui fenomen.

Specialiștii în cercetarea societății informaționale sunt preocupați de studiul rolului noilor tehnologii pentru societate și formulează supoziții teoretice în contextul schimbărilor sociale și economice produse de Internet și de „noua economie”. Dincolo de elementele de ordin strict tehnologic (care nu constituie subiectul prezentului articol), în vizorul cercetătorilor tot mai insistent apar problemele impactului social al Internetului.

Astfel, deși noțiunea de „globalizare”, înțeleasă de multe ori ca „emblemă a realității” [9, p. 133] (or, conceptele de „globalizare”, „societate informațională”, „comunicare”, „Internet” se pretează, în condițiile actuale, tocmai pentru o analiză conjugată), se referă în special la fenomenul economic, impactul său „trebuie extins la nivel social, politic și cultural” [10, p. 267]. Manuel Castells deloc întâmplător utilizează în scrierile sale termenii „networked economy” (economie de rețea) [11, p. 32], „information economy” (economie informațională) [12], caracterizând această nouă economie drept una globală, bazată pe cunoaștere. În viziunea lui, rețeaua globală reprezintă rezultatul revoluției în domeniul tehnologiilor informaționale, care a creat baza materială a globalizării economiei, adică a apariției sistemului economic nou, deosebit de cel existent mai înainte. La rândul său, Alvin Toffler a evidențiat, în cartea sa *Al treilea val* [13] (fără a se referi direct la conceptul de „economie informațională”), principiile de bază ale funcționării noii economii: informația reprezintă mijlocul de producere a bunului social; producerea cunoașterii devine activitatea principală a societății.

În consecință, un șir de studii ulterioare [14; 15; 16; 17 ș. a.] au accentuat asocierea economiei informaționale cu utilizarea tehnologiilor informaționale care, în opiniile general acceptate, dispun de un potențial imens pentru sporirea PIB-ului societăților și, funcționând în calitate de catalizator, contribuie la creșterea competitivității economice și a dezvoltării societății.

CARACTERISTICA „INFORMAȚIONALĂ” A ECONOMIEI

Caracteristica „informațională” a economiei, a remarcat M. Castells, rezidă, în primul rând, în capacitatea de a genera, prelucra și utiliza eficient informația bazată pe cunoaștere, astfel, atenția trebuie îndreptată, mai ales, asupra noilor modalități de organizare a activității în condițiile tehnologice noi, și nu atât asupra instrumentelor care o asigură [18, p. 161]. Respectiv,

schimbările care apar în societatea de rețea modifică semnificativ valoarea economică a informației și, prin urmare, au consecințe importante asupra modului în care se realizează producția și distribuția socială.

În scrierile autorului canadian Don Tapscott se anunță sosirea economiei globale creative și este formulat, cu lux de argumente, îndemnul de a înzestra „generația NET cu abilități de gândire, diferite decât cele necesare pentru epoca industrială” [19, pp. 122-123]. Într-o altă lucrare, pornind de la premisa ascensiunii comerciale a Internetului, însoțite de „creșterea informației integrative, a comunicării și a platformelor de internet care construiesc comunități, cum ar fi blogurile, wiki-urile sau site-urile de rețele sociale”, D. Tapscott și A. Williams susțin că acest lucru „nu numai că a determinat dezvoltarea de noi concepte – software social, social media etc.”, dar a contribuit la manifestarea unui optimism tehnodeterminist, iar „noul web” aduce „o nouă democrație economică (...) în care toți avem un rol principal” [20, p. 15].

Caracterizând fenomenul globalizării, acceptat ca intensificare a relațiilor sociale mondiale, sociologul englez Antony Giddens a remarcat: „globalizarea este politică, tehnologică și culturală, precum și economică. Ea a fost influențată mai ales de dezvoltarea sistemelor de comunicații, care datează de la sfârșitul anilor 1960. Schimbările (însumate de globalizare) sunt propulsate de o serie de factori, unii structurali, alții mai specifici și istorici. Influențele economice sunt cu siguranță printre forțele motrice, în special sistemul financiar global. Cu toate acestea, ele nu sunt forțe ale naturii. Ele au fost modelate de tehnologie și difuzie culturală, precum și de deciziile guvernelor de a liberaliza și dereglementa economiile lor naționale” [21, p. 8]. Întrebându-se, dacă globalizarea este „o forță care promovează binele generăcștiga mai mult control asupra „lumii noastre grăbite”, Giddens constată: „globalizarea nu este întâmplătoare pentru viața noastră de astăzi. Este o schimbare în circumstanțele vieții noastre. Este felul în care trăim acum” [21, pp. 11-12]. S-a accentuat, de fapt că „mulți dintre noi ne simțim în strânsoarea unor forțe asupra cărora nu avem control” [22]. Deci, cu adevărat, „trăim vremuri excitante” [23, p. 47].

De altfel, există multe definiții, clasificări și semnificații ale globalizării, „fiecare urmând făgașul dezbaterii în funcție de poziția teoretică a cercetătorului – fie că sunt entuziaști globali sau global-sceptici” [24, p. 108]. Cert este însă că toți converg în a accentua și dimensiunea culturală a globalizării. Experții indică cu hotărâre asupra faptului că „în centrul culturii moderne se află globalizarea; în centrul globalizării se află practicile culturale” [25, p. 10].

POTENȚIALUL REFORMATOR AL „LOGICII DE REȚEA”

Dacă ne referim, așadar, la „comunicare” în sens larg, „incluzând producția, circulația și consumul informației” [26], și raportăm acest postulat la conștientizarea necesității de a comunica, de a transmite sau recepta informații, care este, în accepția lui Serge Moscovici, „trăsătura esențială a omului, o nevoie vitală, și a comunica înseamnă a transmite și a influența” [27, p. 162], putem deduce, în această ordine de idei, că interpretarea *in extenso* a noțiunii de „comunicare” permite reformularea chestiunii despre circumstanțele existențiale ale ființării omului în raport cu societate în interogația despre condiția și posibilitățile comunicării și găsirii consensului, adică problema comunicării în esență sa este problema înțelegerii reciproce între subiecți: persoane, culturi, sociumuri și, deci, a posibilității de a ajunge la solidaritate, încredere reciprocă, în afara cărora este imposibilă acțiunea comună.

În opinia cercetătorilor, „aceasta este epoca comunicării, iar revoluția actuală a informațiilor crește dramatic potențialul de partajare a informațiilor pe tot globul. Revoluția informațională la care asistăm astăzi a fost comparată cu inventarea tiparului mobil în secolul al XV-lea sau cu trecerea de la o societate agrară la una industrială în secolul al XIX-lea” [28, p. 2]. Și rolul integrator pentru toate sferile activității umane revine informației, tehnologiilor informaționale, Internetului.

La baza noii comunicări societale se află, astfel, nu doar simpla informație, ci, așa cum a subliniat Manuel Castells, logica de rețea a structurii fundamentale a societății, care conferă informației difuzate calități și funcții deosebite, comportând modificări de sistem și transformări ale principalelor sfere ale activității umane – de la economie și politică la educație și cultură, o realitate nouă, în care „capacitatea de generare a cunoașterii și de procesare/gestionare a informației determină productivitatea și competitivitatea tuturor structurilor la nivel de unitate economică, regiune ori țară” [29, p. 10], iar principiul informațional de rețea devine în mod consecvent principala tendință de organizare a sociumului, contribuind concomitent la sporirea vertiginoasă a numărului actorilor politici. Internetul, prin urmare, începe să determine dezvoltarea și particularitățile interacțiunii structurilor sociale existente, orientarea și funcționarea proceselor sociale contemporane. Lansarea activă a termenului „societate informațională” în circuitul științific se datorează, astfel, reductabilului cercetător Manuel Castells, care a în-

intat ideea prioritizării informației în raport cu tehnologia, devenind în condițiile actuale temelia structurală de dezvoltare a societății, subordonate de acum înainte „logicii de rețea”. Noua paradigmă, propusă de M. Castells, „informationalism as a new technological paradigm” [30, p. 10], asigură baza materială pentru pătrunderea unei astfel de forme în structura societății.

EFECTELE INTERNETULUI

În general, autorii consacrați insistă asupra faptului că schimbările din infrastructura tehnologică sunt inseparabile de dezvoltarea socială, fiindcă multe dintre activitățile sociale sunt o consecință a dezvoltării tehnologice, prin urmare, revoluția tehnologică trebuie concepută ca un act de punere în aplicare a cunoștințelor rezultate din cunoaștere pentru generarea de dispozitive de prelucrare și de comunicare de informații [18, p. 31].

În ultimii ani s-a conturat o tendință de cercetare axată pe rolul Internetului în dezvoltarea activismului civic și în legitimarea așa-numitei informații alternative [31; 32]. Se analizează contribuția comunicării on-line în organizarea unor acțiuni civice și, în general, în formarea unor „contra-discursuri” la cele dominante. De regulă, acest fenomen este discutat și în contextul dezvoltării unor medii alternative afiliate comunităților locale, universităților etc.

O altă idee semnificativă este cea referitoare la chestiunea utilizării („usage”) Internetului, constatându-se că acesta are ritmul cel mai rapid de răspândire dintre toate mijloacele de comunicare. În contextul dat, existența decalajelor dintre țările unde a pătruns Internetul va avea consecințe grave asupra structurii comunicării și culturii în viitor. Modelul lui Van Dijk, de exemplu [33, pp. 24-26], este unul complex și multiaspectual, prin care se încearcă lansarea unui cadru teoretic de studiu al decalajului digital. Pornind de la abordarea complexă a fenomenului, autorul explorează motivațiile și provocările accesului la tehnologiile digitale, examinează, atent și concludent, trei presupuneri:

- utilizarea media digitală reduce inegalitatea socială;
- utilizarea mijloacelor digitale nu produce nicio diferență;
- utilizarea media digitală crește inegalitatea socială.

În esență, decalajul digital reprezintă, în viziunea cercetătorului, un element, dar și un factor al inegalității sociale, iar în cele din urmă, cumularea inegalităților de ordin personal și de statut are ca urmare distribuirea neuniformă a resurselor, accesul inegal

la tehnologiile digitale având drept consecință principală diferențierea gradului de participare a cetățenilor la viața socială. Astfel, remarcă Van Dijk, decalajul digital prezintă o problemă socială reală a societății contemporane, întrucât comportă încetinirea creșterii economice și a dezvoltării inovatoare, determină sporirea inegalității și proliferarea excluziunii [33, pp. 5-8], concluzionând că „astăzi inegalitatea digitală nu numai că reflectă, dar tinde și să consolideze inegalitatea socială”.

Pe parcurs, apar cu consecvență studii [34; 35; 36; 37; 38] ce fortifică ideea semnificației principiale pe care o are incluziunea societăților contemporane în relațiile sociale, apartenența la rețele, posibilitatea de a utiliza tehnologiile contemporane. Respectiv, o caracteristică esențială a Internetului ar consta în faptul că prin intermediul acestuia se creează un mediu principal nou al comunicării, elementele căreia în anumite privințe coincid, altele – completează, iar unele prezintă o alternativă a mediului social contemporan.

Trăim în era informațională, unde fluxul informațional este cuprinzător și diversificat și vine de pretutindeni. Unii acceptă destul de bine această schimbare, alții însă se adaptează la ea cu mari eforturi, așadar, societatea actuală obligă toate categoriile sociale să țină pasul cu evoluția tehnologiei. Tehnologia actuală în general și cea informațională în special este o componentă a procesului social contemporan cu efecte directe asupra tuturor domeniilor de activitate din cadrul societății contemporane [39, p. 47].

În acest context, conceptul de *user-generated content* (conținut generat de utilizator) este una dintre ideile revoluționare în comunicare, dezvoltate de Internet/social media. Utilizatorul devine *prosumer* (producător și totodată consumator), conform lui Lincoln Dahlberg [40, p. 336]. Acest content se înscrie în albia comunicării sociale, răspunzând unor criterii ca participare, standardizare, descentralizare, caracter deschis, control din partea utilizatorului, structură modulară, identitate [41, p. 17]. Astfel, informația lansată este convertită prin intermediul unor mecanisme, devenind un produs nou, valabil pentru întreaga comunitate și obținând calitatea nu pur și simplu a unui „produs virtual”, ci de element al practicii sociale.

Contează, în această ordine de idei, flexibilitatea conținutului, variabilitatea lui (posibilitatea, deci, de a reveni, modifica, apelul la multitudinea formelor în care poate fi prezentat, opțiunea hipertextualității), determinând șansa utilizatorului de a construi propriul spațiu în rețea. Avantajele structurilor de rețea pot fi

astfel observate în adaptarea la condițiile în schimbare, concentrarea activității proprii pe competențele asimilate, partajarea cunoștințelor, valorificarea oportunităților, extinderea conexiunilor, colaborarea socială ș. a.

VALENȚELE ACȚIUNII COMUNICAȚIONALE

Conceptul „dialogului” [42, p. 10] formează esența noii construcții sociale, determinate de invazia tehnologică, antrenate plenar în trecerea dincolo de hotarele statului național pentru a modela comunitatea globală. Esența social-tehnologică a interacțiunii se caracterizează prin modalitatea dialogică a interacțiunii utilizatorilor în timp real, oferind posibilitatea de autoconstruire a modalității individuale de căutare, procesare și consum al informației sau de producere în comun a noii informații. În opinia experților, tehnologiile web interactive schimbă modul de creare a informației în spațiul public [43, p. 274]. Conceptul, considerat central, al auto-comunicării de masă, exprimă o nouă formă de comunicare prin care utilizatorul se expune în fața publicului larg și, astfel, devine atât emițător, cât și receptor.

Totuși, cea mai mare parte a cercetărilor consacrate Internetului acordă o atenție deosebită impactului acestuia asupra societății, proceselor sociale, lucru ilustrat printr-o lucrare colectivă, *19 Key Essays on How Internet is Changing our Lives* (19 eseuri cheie despre cum Internetul ne schimbă viețile) [44] care, printr-o abordare multiaspectuală, contribuie la înțelegerea complexității fenomenului. Dezvoltând accepția Internetului drept „motor al schimbărilor” [44, p. 15], autorii au prezentat în lucrarea respectivă multiplele aspecte ale schimbărilor masive produse de afirmarea Internetului (sociologia Internetului, influența internetului asupra dezvoltării societății, noua economie, oportunitățile cybersferei, audiența Internetului, viitorul activității de muncă și alte aspecte ale numeroaselor sale ramificații culturale, sociale și politice).

CONCLUZII

Reieșind din cele expuse mai sus, în linii mari, cercetările ce au ca obiect interpretarea transformărilor produse în sfera comunicațională odată cu afirmarea Internetului pot fi clasificate în câteva direcții de bază:

- Prima direcție este datorată circumstanțelor globalizării, care generează urgența unei societăți noi, în care Internetul reprezintă un element indispensabil, un mijloc care asigură mondializarea informației, comunicării, economiei, educației, culturii.

- Cea de-a doua direcție este legată de studiul caracterului de rețea al societății contemporane, baza pe tehnologiile Internetului, cu atenția principală acordată societății existente în care este vizibilă influența structurilor de rețea asupra instituțiilor sociale, se produc schimbări în ordinea socială inițiate de procesele în cauză;

- A treia direcție este axată pe prognozarea și elucidarea consecințelor sociale ale dezvoltării Internetului;

- A patra direcție ține de explicarea caracteristicilor mediului comunicațional universal, în care domină mecanismele de virtualizare a spațiului public, ca efect al funcționării noilor tehnologii informațional-comunicaționale. Internetul devine interpretat ca un fenomen social, ca un spațiu virtual al interconexiunilor ample, manifeste și accesibile.

- Un loc aparte revine celei de-a cincea direcții, care înglobează cercetările privind impactul Internetului asupra unor aspecte particulare ale activității umane, considerate atât pe plan local, cât și pe cel global.

În general, Internetul, în majoritatea cercetărilor efectuate, a fost văzut ca „o lumină fastuoasă, strălucind deasupra preocupărilor de zi cu zi. A fost o minune tehnologică, despre care se credea că aduce un nou Iluminism pentru a transforma lumea. Comunicarea a dominat Internetul, prin e-mail asincron și liste de discuții și prin mesaje instantanee sincrone și grupuri de chat. Se presupune că toate erau conectate la toți, fără limite de timp și spațiu” [45, p. 124].

Abordând chestiunea studiilor consacrate Internetului (de remarcat că începutul acestor studii datează cu anii '70 ai secolului trecut, printre pionierii internetologiei fiind Starr Roxanne Hiltz și Murray Turoff prin lucrarea, calificată drept „profetică” [45, p. 123], *Network Nation* [46]), cercetătoarea S. Livingstone se întreba: „Care sunt contururile acestui câmp emergent?”, constatându-i rădăcinile disciplinare diverse, metodele abia formate și un obiect de studiu în continuă evoluție. Cu toate acestea, se pledează pentru asocierea schimbărilor tehnologice cu transformările fundamentale în societate, legând astfel „studiile internetului” de „studiile informației” prin concepte precum societatea informațională, societatea cunoașterii, era informațională și societatea de rețea. Acest lucru, mai mult decât concentrarea asupra tehnologiei, aduce un filon bogat de dezvoltare teoretică și argumente practice, împreună cu necesitatea unui studiu multidisciplinar sau, poate mai bine, perspectivă interdisciplinară [47, p. 11]. Și este evident că fiecare zi aduce necesitatea unor abordări noi, depășind limitele cercetărilor clasice, pentru a clarifica tendințele înregistrate în evoluția Internetului și a elucida problemele de cercetare emergente.

BIBLIOGRAFIE

1. Curran J., Fenton N., Friedman D. *Misunderstanding the Internet*. Abingdon: Routledge, 2012. 194 p.
2. Cohen-Almagor R. Internet History, in: *International Journal of Technoethics*, 2011, vol. 2, issue 2, pp. 45-64.
3. Fuchs C. *Internet and Society: Social Theory in the Information Age / Volume 9 of Routledge Research in Information Technology and Society*. New York: Routledge, 2008. 816 p.
4. Internet Freedom and Broadband Deployment Act – 2001. [online]: <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/1542/text> (consultat: 10.11.2021).
5. Berners-Lee T., Fischetti M. *Weaving the Web: the original design and ultimate destiny of the World Wide Web by its inventor*. San Francisco: Harper San Francisco, 1999. 226 p.
6. Braman S. Internet policy, in: Consalvo, Mia, Ess, Charles (Eds.). *The Blackwell handbook of internet studies*. Oxford: Blackwell Publications, 2011, pp. 137-167.
7. Dobrescu P., Bărgăoanu A. *Mass media și societatea*. București: Editura SNSPA, 2001. 202 p.
8. Castells M. *The Information Age. Economy, Society, and Culture*. Vol. 3. *End of Millenium*. (2nd ed.). Oxford: Wiley-Blackwell, 2010. 488 p.
9. Moraru V., Rusnac Gh. Globalizarea ca emblemă a realității, în: *Moldoscopia (Probleme de analiză politică)*, 2018, nr. 2 (81), pp. 133-140.
10. Soproni L., Horga I. Global communication as a result of globalization and informatization, în: Bărgăoanu A., Pricopie R. *Education, Research and Innovation. Policies and Strategies in the Age of Globalization*. București: Comunicare.ro, 2008, pp. 267-273.
11. Castells M. (Ed.). *The network society: a cross-cultural perspective*. Northampton: Edward Elgar Pub., 2004. 464 p.
12. Castells M. *The Information Age. Economy, Society, and Culture*. Vol. 2. *The power of identity* (2nd ed.). Oxford: Wiley-Blackwell, 2010. 538 p.
13. Toffler A. *The Third Wave: The Classic Study of Tomorrow*. New York: Random House Publishing Group. 2022 (prima ediție – 1967). 560 p.
14. Ponnusamy V., Rafique C., Noor Z. *Employing Recent Technologies for Improved Digital Governance*. Hershey: IGI Global, 2019. 383 p.
15. Abali S.O., Nabie B.L., Dike N. Research and Development in Higher Education in Developing Countries: The Role of Information and Communication Technology, in: *International Journal of Institutional Leadership, Policy and Management*, 2019, vol. 1, issue 1, pp. 46-54.
16. Gizaw M.E., Tessema G.W. Role of information and communication technologies in educational systems: a systematic review, in: *International Journal of Scientific Reports*, 2020, vol. 6, issue 7, pp. 277-282.
17. Nwankwo S.N.P., Onyebuchi B. The Place of (ICT) Sector on Economic Diversification and Poverty Reduction in Nigeria, in: *International Journal of Scientific and Engineering Research (IJSER)*, 2017, vol. 8, issue 12, pp. 541-560.
18. Castells M. *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Volume 1: *The Rise of the Network Society*. 2nd ed. Oxford: Wiley Blackwell, 2010 (Prima ediție: 1996).
19. Tapscott D. *Grown Up Digital: How the Net Generation is Changing Your World*. New York: The McGraw-Hill, 2009. 368 p.
20. Tapscott D., Williams A.D. *Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything*. New York: Penguin, 2007. 368 p.
21. Giddens A. *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. New York: Routledge, 1999. 124 p.
22. Beck U., Lash S. *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity, 1994. 228 p.
23. Herring S.C. Content Analysis for New Media: Rethinking the Paradigm, in: *New Research for New Media: Innovative Research Methodologies/Symposium Working Papers and Readings*, 2004, pp. 47-66.
24. Iosifidis P. *Global media and communication policy*. New York: Palgrave Macmillan, 2011. 288 p.
25. Tomlison J. *Globalizare și cultură*. Timișoara: Amarcord, 2002. 332 p.
26. Chakravartty P., Zhao Y. (Eds.). *Global Communications: toward a transcultural political economy*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2008. 359 p.
27. Moraru V., Tacu M. Mecanismele de funcționare a mass-mediei: teorii și efecte, în: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, 2014, nr. 2, pp. 161-176.
28. Kaul V. The Changing World of Media and Communication, in: *Journal of Mass Communication and Journalism*, 2012, vol. 2, issue 6, pp. 1-5.
29. Castells M. Materials for an exploratory theory of the network society, in: *British Journal of Sociology*, 2000, vol. 51, issue 1, pp. 5-24.
30. Castells M. The interaction between information and communication technologies and the network society: a process of historical change, în: *Coneixement i Societat. Revista d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació*, 2003, nr. 1, pp. 8-21.
31. Cammaerts B. Activism and Media, in: Bart Cammaerts, Nico Carpentier (Eds.). *Reclaiming the media: communication rights and democratic media roles*. Bristol: Intellect, 2007, pp. 217-224. (288 p.)
32. Silverstone R. (Ed.). *Media, Technology and Everyday Life in Europe. From Information to Communication*. London: Routledge, 2005. 256 p.
33. Van Dijk J. *The digital divide*. Cambridge: Polity, 2020. 208 pp.
34. Urry J. *Mobilities for the twenty-first century*. London and New York: Routledge, 2000. 256 p.
35. Ahn M.Y., Davis H. Sense of belonging as an indicator of social capital, in: *International Journal of Sociology and Social Policy*, 2020, vol. 40, nr. 7-8, pp. 627-642.
36. Polson E. *Belonging to the Network Society: Social Media and the Production of a New Global Middle Class*,

in: *Communication, Culture and Critique*, 2011, vol. 4, issue 2, pp. 144-163.

37. Wellman B. Community: from Neighborhood to Network, in: *Communications of the ACM*, 2005, vol. 48, nr. 10, pp. 53-55.

38. Johnson D.P. *Contemporary Sociological Theory An Integrated Multi-Level Approach*. Lubock: Springer, 2008. 630 p.

39. Pintilii I. Truisms of the Information Era, in: *International Journal of Communication Research*, 2021, vol. 11, issue 1, pp. 47-49.

40. Dahlberg L. Cyber-Libertarianism 2.0: A Discourse Theory/Critical Political Economy Examination, in: *Cultural Politics*, 2010, vol. 6, issue 3, pp. 331-356.

41. Dawson R. *Living Networks*. Morrisville: Lulu Press Inc., 2008. 248 p.

42. Moraru V., Stepanov G., Manolescu M. *Dialogul social: implicații mediatice*. – Chișinău: CEP USM, 2021. 229 p. (Seria „Inovații sociale”).

43. Downey E., Matthew A.J. (Eds.). *Public Service, Governance and Web 2.0 Technologies: Future Trends in Social Media*. Hershey: IGI Global, 2012. 369 p.

44. Castells M. et al. (Eds.). *19 Key Essays on How Internet is Changing our Lives*. Madrid: Turner Publicaciones, 2015. 478 p.

45. Wellman B. The Three Ages of Internet Studies: Ten, Five and Zero Years ago, in: *New Media and Society*, 2004, vol. 6, issue 1, pp. 123-129.

46. Hiltz S.R, Turoff M. *Network Nation: Human Communication via Computer*. Revised edition. Cambridge: MIT Press, 1993 (Prima ediție: 1978). 589 p.

47. Livingstone S. Critical debates in internet studies: reflections on an emerging field, in: J. Curran, M. Gurevitch (Eds.). *Mass Media and Society*. 4th edition. London: Hodder Arnold, 2005, pp. 9-28.



Andrei Negură. *Revelație XVI*, 2022, din ciclul *Revelații*, tehnică mixtă, 120 × 100 cm.